

1. Talmud Bavli, Menahot 29b¹

(1) אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות.	1) Rav Yehudah said in the name of Rav: When Moshe ascended on high he found the Holy Blessed One engaged in affixing crowns to the letters [of the Torah].
(2) אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ידך?	2) He said before [God]: Master of the Universe, Who prevents your hand?
(3) אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות.	3) [God] said to him: A certain man there is who is destined to be in the future, after many generations, Akiva ben Yosef by name, who in the future will expound upon each thorn [of these letters] heaps and heaps of laws.
(4) אמר לפניו: רבש"ע, הראהו לי,	4) He said before [God]: Master of the Universe, show him to me.
(5) אמר לו: חזור לאחורך.	5) [God] said to him: Turn back behind you.
(6) הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחזו כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני, נתיישבה דעתו.	6) He went and sat behind eight rows, and did not understand what they were saying. He grew weak. When he [R' Akiva] came to a certain matter, the disciples said to him: Master, whence do you know this? He said to them: It is a <i>halakhah</i> given to Moshe at Sinai. His [Moshe's] mind was put at ease.
(7) חזר ובא לפני הקב"ה, אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י?	7) He returned and came before the Holy Blessed One. He said before [God]: Master of the Universe, You have a man such as this and You give the Torah through me?
(8) אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני.	8) [God] said to him: Be silent; this intention arose before Me.
(9) אמר לפניו: רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו,	9) He said before [God]: Master of the Universe, You have shown me his Torah, show me his reward.
(10) אמר לו: חזור [לאחורך].	10) [God] said to him: Turn back behind you.
(11) חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין,	11) He went back behind him, and saw them weighing out his flesh at the market-stalls.
(12) אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזו שכרה?	12) He said before [God]: Master of the Universe, cried Moshe, such Torah, and such a reward!
(13) א"ל: שתוק, כך עלה במחשבה לפני.	13) [God] said to him: Be silent; this intention arose before Me.

1. From the Babylonian Talmud (also known as the Bavli), c. 200-600 c.e.

2. Rabbi Nachman of Bratslav, Likkutei Moharan, #89:

וְתַחֲסְרֵהוּ מְעַט מֵאַלְקִים, וְכָבוֹד וְהָדָר
תַּעֲטֶרְהוּ (תהילים ח'ו):

הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי כָל מָה שֶׁחָסֵר לְאָדָם, הוּן בְּרוּחָנִי
הוּן בְּגִשְׁמִי, הַחֲסָרוֹן הוּא בְּהִשְׁכִּינָה, שֶׁהוּא
בְּחִינַת אֱלֹקִים.
וְזֶהוּ וְתַחֲסְרֵהוּ -- בּוֹדָאֵי מְעַט מֵאַלְקִים; הִינּוּ
הַחֲסָרוֹן בּוֹדָאֵי מֵאַלְקִים, הִינּוּ בְּהִשְׁכִּינָה.

אָדָּךְ כְּשִׁינְדַע זֹאת, שֶׁהַחֲסָרוֹן הוּא לְמַעַלָּה
וּלְמַטָּה, בּוֹדָאֵי יְהִיָּה לוֹ צֶעַר גָּדוֹל וְעֲצָבוֹת, וְלֹא
יִיכַל לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה.

לְכֹךְ צָרִיךְ לְהִשִּׁיב לְעֲצָמוֹ: מָה אֲנִי וּמָה חַיִּי, כִּי
הַמֶּלֶךְ בְּעֲצָמוֹ מְסַפֵּר לִי הַחֲסָרוֹן שְׁלוֹ, וְכִי יֵשׁ
כָּבוֹד גָּדוֹל מְזֶה. מִתּוֹךְ כֵּךְ בָּא לְשִׂמְחָה גָּדוֹלָה,
וְנִתְחַדְּשׁוּ הַמַּחֲיוֹן שְׁלוֹ.

וְזֶהוּ: וְכָבוֹד וְהָדָר תַּעֲטֶרְהוּ - הִינּוּ עַל-יְדֵי כָבוֹד
וְהָדָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ, שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּעֲצָמוֹ מְסַפֵּר לוֹ
הַחֲסָרוֹן, תַּעֲטֶרְהוּ בְּמַחֲיוֹן חֲדָשִׁים:

“Yet You have made [the human] a little less than the
angels, and have crowned them with glory and honor”
(*Tehillim* 8):

Behold, it is known that whatever a person lacks,
whether spiritually or physically – the deficiency is in the
Shekhinah, which is the aspect of Elohim.

In other words (read the verse as saying): the fact that
“You have made the human deficient” is itself certainly
“a little from Elohim,” i.e., Shekhinah.

But when a person knows this – that the deficiency exists
both above and below – one will certainly feel great
sorrow and sadness, and so will not be able to serve God
with joy.

One must therefore say to one’s self: “What am I, and
what is my life, that the Sovereign God’s self informs me
of God’s own deficiency?! Is there any greater honor
than this?” This brings one to great joy, and one’s
consciousness is in this way renewed. Thus, “You have
crowned them with glory and honor” – meaning, it is by
virtue of the glory and honor shown to human beings, in
that the Sovereign God’s self informs us of the lack, that
one is crowned with new insights.”

3. Dirshuni, Vol. 2, Righteousness and Justice, II²

משה מגלה ממזרות ורביקה לוביץ

Moses Visits Beruriah's Beit Midrash/by Rivkah Lubitch

כשעלה משה למרום, היה יושב וכותב את התורה מפי הגבורה.
הגיע לפסוק 'ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך הוא' (ויקרא יח, יב). אמר: וכי אין אמי דודתו של אבי? הלוא עמרם, אבי, הוא בנו של קהת ובן של לוי, שנאמר: 'ואלה פקודי הלוי למשפחתם ... לקהת משפחת הקהתי ... וקהת הולד את עמרם' (במדבר כו, נז-נח). ויוכבד, אמי, היא בתו של לוי, שנאמר: 'ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את אהרן ואת משה ואת מרים אחתם' (במדבר כו, נט). משמע, יוכבד וקהת אחים הם, ויוכבד אסורה על בניו של קהת. חלשה דעתו של משה.

When Moses ascended above, he sat and wrote the Torah as dictated by God.

He came to the verse *Do not uncover the nakedness of your father's sister, she is your father's near kinswoman* (Lev 18:12). He said, is not my mother my father's aunt? After all, Amram, my father, is the son of Kehat and the grandson of Levi, as is written: *And these are those counted of the [tribe of] Levi, by their families... of Kehat, the family of the Kehati ... and Kehat begat Amram* (Num. 26:57-58). And Yoheved, my mother, is the daughter of Levi, as is written: *And the name of Amram's wife was Yoheved, daughter of Levi, whose mother bore her for Levi in Egypt and she bore to Amram, Aaron and Moses, and Miriam their sister* (Num 26:59). Learn from this, Yoheved and Kehat (my grandfather) were siblings, and Yoheved was forbidden to the sons of Kehat. Moses felt faint.

הגיע לפסוק 'לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה'" (דברים כג, ג). אמר: לא פירש הקדוש ברוך הוא ממזר מהו. שמע אומרים שממזר הוא זה הבא מערווה מן העריות חוץ מן הנידה³. אמר, וכי אחיי ואני ממזרים אנחנו? תשש כוחו של משה.

He came to the verse, *No mamzer will enter the assembly of God, even to the tenth generation will not enter into the assembly of God* (Dent 23:3). He said, the Holy Blessed One has not explained what *amamzer* is. He heard some say a *mamzer* is one born of sexual relations forbidden by the Torah (aside from sex during menstruation). He said: *Could I and my siblings be mamzerim?* He grew weak.

ל"ט יום היה הולך ובוכה, עד שדומה היה לו שהוא שומע קול האומר 'שתוק, כך עלה במחשבה לפניי'. ביקש את נפשו למות.

For thirty-nine days he went and wept, until it seemed to him that he heard a voice saying 'Be silent; this intention arose before Me.' He wanted to die.

חזר לאחוריו וישב בבית המדרש של ברוריה. שמע אחת שואלת: למה אין דין ממזרות נוהג היום? והשיבו לה: משום שאין מקבלים עדות על ממזרים, ומשום שכבר נפסק שכל הציבור בחזקת ממזרים הם, ומותרים אחד בשני.

He turned around and sat in the beit midrash of Beruriah. He heard a woman ask: Why is the law of *amamzerut* not practiced today? And they answered her: Because we do not receive testimony regarding *amamzer*, and because it has already been decided that the entire community are presumed to be *mamzerim*, and are permitted to one another.

נתיישבה דעתו של משה.

Moses's mind was eased.

2. From Dirshuni, Midrashei Nashim, vol. 2, ed. by Tamar Biala, on Sefaria; translation from Dirshuni - Contemporary Women's Midrash, ed. by Tamar Biala (Brandeis University Press: Waltham, MA, 2022)

3. ראו רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק טו הלכה א:

4. Dirshuni, Vol. 1, Torah Study, II⁴

עשרת הדיברות/תמר ביאלה

The Ten Commandments/ by Tamar Biala

מעשה בעלמה שהייתה יושבת בבית הכנסת בשעה שהיו קורין בעשרת הדיברות. באותו היום היה הקורא מקפיד בקריאתו עד שנדמה היה לה שהיא שומעת את הדברים בפעם הראשונה. והייתה תמהה לשמע הדברים ולבה הולך ומתעכר.

[A] It once happened regarding a young woman who was sitting in synagogue when the Ten Commandments were being read: That day, the Reader was so precise in the chanting that it seemed to her that she was hearing them for the first time. And she was astonished to hear the words, and her heart became aggrieved.

הייתה שואלת בלבה: 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך' (שמות כ, ט) -- והאשה, מה יהא עליה? האם לא צוותה אף היא בקדושת השבת?

She asked in her heart, *You shall do no work, you and your son and your daughter, your male slave and your slave girl and your beast and your sojourner who is within your gates* (Exod 20:10)—and his wife, what about her? Was she not also commanded to sanctify Shabbat? And this that is said, *You shall not covet your fellow man's wife, or his male slave, or his slave girl, or his ox, or his donkey, or anything that your fellow man has* (Exod 20:14-7)--and his wife, what about her? Was she not also commanded not to covet her neighbor's husband?

אותה עלמה צדקת הייתה, ועד אותו היום לא עלתה על לבה מחשבה זרה והרהור אחר אמיתה של תורה. באותה שעה היה הולך לבה ומתעטף בפחד, והיה מכה בה ומכה, עד שהייתה חושבת שכל באי בית הכנסת שומעים קול דפיקותיו. דמעות שעלו בגרונה, טעם תהום היה בהן, וטעם שלים שטבעו בו המצרים היה בהן. ומתוך שהייתה רועדת ומתבהלת פרחת דעתה.

[B] That young woman was righteous/pious, and until that day not a single foreign thought or doubt regarding the truth of Torah had arisen in her mind. At that moment, her heart became enwrapped in fear, beating and beating until she thought everyone in synagogue could hear the sound of its beat. Tears arose in her throat, which tasted of the deep (*tehom*), and the taste of the sea which had drowned the Egyptians. Amidst her fear and trembling, her soul fled.

אסף הקדוש ברוך הוא נשמתה בכפו והיה מסתכל בה ומחייך. אמר לה: עד כמה הייתי ממתין לך שתבואי ותקשי לי, ואני אהיה מבאר לך ונותן לך מה שגנוז אצלי בשבילך כשלושת אלפים שנה!

The Holy Blessed One gathered up her soul in the palm of [God's] hand, looking at her and smiling. [God] said to her: How long have I waited for you, that you would come and challenge Me, so that I might explain to you (*eh'yeh m'va-er lakh*), and give you that which has been hidden away with Me for three thousand years!

4. From Dirshuni, Midrashei Nashim, vol. 1, ed. by Tamar Biala, on Sefaria; translation based on Dirshuni - Contemporary Women's Midrash, ed. by Tamar Biala (Brandeis University Press: Waltham, MA, 2022)

השפילה מבטה והקשתה: ולאשה לא דיבר הקדוש ברוך הוא בהר סיני? ואותה לא ציווה בדברים שדיבר לגברים בקולות וברקים?

זקף הקדוש ברוך הוא את ראשה ואמר לה: שכשעלה משה אליי, ציוויתי לו 'והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני' (שמות יט, יא). כיון שרחק משה מהנשים, ופרש מציפורה אשתו, קירב לה רק את האנשים שנאמר: 'ויצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה' (שם, יט, יז). ובאותה השעה שהיו רק גברים סביבותיו, כששמע משה את הדברים, את 'לא תעשה כל מלאכה', אמר בלבו: 'ומי נענש לעשות מלאכה אם לא האישה? ומשל מי עבדים ושפחות, מקנה ובנים שהוא יכול לומר להם עשו מלאכה או תשבותו, אם לא של האישה?', על כן כתב להם משה לשמור את השבת בלשון זכר. ומשום שלא היה מעורב עם הבריות -- בריות לשון נקבה -- שלא היה עם צפורה אשתו זמן רב, לא זכר שגם לאשה יצר לחמוד, ועל כן לא כלל אף אותן באותו הלאו.

שאלה אותה עלמה לפני הקדוש ברוך הוא: ואם כן, ומשה שפרש מהנשים לא יכול היה לשמוע אותם הדברים שציווה הקדוש ברוך הוא לנשים אלו, האם תלמיד חכם שלא פרש יכול לשמוע?

הרצינו⁵ פניו של הקב"ה והשיב לה: שכל בית מדרש שאין בו אשה, לא יצא דברי שלם מלפניו.

[C] She cast her eyes downward and asked: Did The Holy Blessed One not speak to women at Mount Sinai? Were they not also commanded regarding the things [God] spoke to the men with thunder and lightning?

The Holy Blessed One lifted up her head and said to her: When Moses ascended to Me, I commanded him, *Have them make themselves ready for the third day, for on the third day, Adonai will come down before all the people on Mount Sinai.* (Exod 19:11). Since Moses distanced himself from women, and had separated himself from his wife, he brought near to the mountain only the men, as is said, *Moses brought the people toward God from the camp* (Exod 19:17). And at that moment, when only the men were around him, when Moses heard the commandments -- he heard *You shall do no work* and said to himself, "and who will be punished for doing work, if not the man? And whose are the slaves and slave girls, chattel and children, whom he can command to do work, or to rest, if not the man's?" Therefore Moses wrote for them to keep the Sabbath, in masculine language. And because he was not engaged with people (*me'urav im haberiyot*), *beriyot* being in the feminine, for he had not been with his wife, Zipporah for a long time, he did not remember that women too have desire, and so he did not include them in the prohibition not to covet.

[D] That young woman asked the Holy Blessed One: If so, and Moses who separated from women could not hear those words which the Holy Blessed One ordained for them, will a sage who has not separated himself be able to hear?

The Holy Blessed One's countenance became grave, and [God] answered her thus: Any *beit midrash* that has no women—My word will not emerge from there whole.

5. הרצינו מלשון רצינות והרצינו מלשון רצון.

"Hirtzinu/became grave" from the language of "r'tzinut /seriousness, gravity, solemnity", and "hirtzinu" from the language of "ratzon/wish, desire, favor, grace".

We All Stood Together

for Rachel Adler

My brother and I were at Sinai.
He kept a journal
of what he saw,
of what he heard,
of what it all meant to him.

I wish I had such a record
of what happened to me there.

It seems like every time I want to write
I can't –
I'm always holding a baby,
one of my own,
or one for a friend,
always holding a baby,
so my hands are never free
to write things down.

And then
as time passes,
the particulars,
the hard data,
the who what when where why,
slip away from me,
and all I'm left with is
the feeling.

But feelings are just sounds
the vowel barking of a mute.

My brother is so sure of what he heard –
after all he's got a record of it –
consonant after consonant after consonant.

If we remembered it together
we could recreate holy time
sparks flying.